

РОЛЬ ТРАДИЦІЙНИХ УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПІСЕННИХ І ТАНЦЮВАЛЬНИХ ЖАНРАХ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ МУЗИКИ

Чен Ціхань,

аспірант кафедри музикознавства та культурології
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0009-0001-2843-923X

У статті здійснено комплексний аналіз жанрової структури китайського народного музичного фольклору, який репрезентує багатогранну систему взаємодії вокальних, інструментальних і танцювальних форм. Проаналізовано специфіку сольного пісенного виконавства, що може існувати як у самостійному вигляді, так і в поєднанні з інструментальним супроводом, зокрема із застосуванням традиційних ударних інструментів. Розглянуто особливості інструментальної музики для малих ансамблів і танцювальних жанрів як важливих складових художньої традиції.

Здійснено детальний аналіз тематичного наповнення пісенного репертуару китайського фольклору. Проаналізовано зв'язок змісту пісень із природним середовищем, міфологічними уявленнями, обрядовими практиками та повсякденним життям. Розглянуто історичну еволюцію жанрів і тематики: від ранніх форм, пов'язаних із календарно-обрядовими діями, до появи трудових пісень, що виконувалися під час сільськогосподарських робіт і рибальства. Окремо розглянуто ліричні, любовні та сімейні пісні, що відтворюють внутрішній світ людини, її емоційні переживання та міжособистісні стосунки. Проаналізовано також ігрові та гумористичні жанри, які відзначаються життєрадісністю та образною виразністю. Розглянуто символічний вимір фольклору, зокрема твори, пов'язані з міфологічними образами, що мають культурно-сакральне значення.

У статті розглянуто виконавські практики та специфіку поєднання вокалу з інструментальним супроводом. Проаналізовано роль традиційних щипкових струнних інструментів у формуванні мелодичної основи творів. Значну увагу приділено ударним інструментам, які забезпечують ритмічну організацію музичного матеріалу, підсилюють динаміку та емоційну виразність виконання. Розглянуто функції різних типів ударних інструментів, зокрема барабанів і простих шумових засобів, у контексті ансамблевої та сольної практики.

Таким чином, здійснено узагальнюючий аналіз китайського народного музичного мистецтва, що дозволяє виявити його жанрову багатоманітність, тематичну глибину та особливості виконавської традиції. Проаналізовано значення інструментального супроводу, зокрема ударних інструментів, як важливого чинника формування художньої цілісності та національної своєрідності музичного фольклору.

Ключові слова: китайський фольклор, народна музика, жанрова структура, пісенне мистецтво, інструментальна музика, ударні інструменти, виконавські практики, традиційні інструменти, ритм, музична культура, обрядові пісні, трудові пісні, ліричні жанри, ансамблеве виконання.

Cheng Qihan. The role of traditional percussion instruments in song and dance genres of Chinese folk music

The article provides a comprehensive analysis of the genre structure of Chinese folk music, which represents a multifaceted system of interaction between vocal, instrumental, and dance forms. The specifics of solo song performance are analyzed, highlighting that it can exist both independently and in combination with instrumental accompaniment, including the use of traditional percussion instruments. The features of instrumental music for small ensembles and dance genres are also examined as important components of the artistic tradition.

A detailed analysis of the thematic content of the song repertoire in Chinese folklore is carried out. The connection between song content and the natural environment, mythological beliefs, ritual practices, and everyday life is analyzed. The historical evolution of genres and themes is considered, from early forms associated with ritual and ceremonial practices to the emergence of work songs performed during agricultural activities and fishing. The socio-critical layer of folklore is analyzed, reflecting protest sentiments and condemnation of social injustice. Particular attention is paid to lyrical, love, and family songs that convey the inner world of individuals, their emotional experiences, and interpersonal relationships. Playful and humorous genres characterized by vivid imagery and vitality are also analyzed. The symbolic dimension of folklore, including works associated with mythological figures of cultural and sacred significance, is examined.

The article also considers performance practices and the specifics of combining vocal and instrumental elements. The role of traditional plucked string instruments in shaping the melodic foundation is analyzed. Special attention is given to percussion instruments, which provide rhythmic organization, enhance dynamics, and contribute to expressive performance. The functions of various types of percussion instruments, including drums and simple idiophones, are examined within both ensemble and solo contexts.

Thus, a generalized analysis of Chinese folk musical art is presented, allowing for a deeper understanding of its genre diversity, thematic richness, and performance traditions. The significance of instrumental accompaniment, particularly percussion instruments, is analyzed as an important factor in shaping the artistic integrity and national distinctiveness of Chinese folk music.

Key words: Chinese folklore, folk music, genre structure, song art, instrumental music, percussion instruments, performance practices, traditional instruments, rhythm, musical culture, ritual songs, work songs, lyrical genres, ensemble performance.

Вступ. Китайська народна музика є однією з найдавніших і найрозвиненіших фольклорних систем світу, що відзначається багатогранною жанровою структурою та тісним взаємозв'язком вокальних, інструментальних і танцювальних форм. Проте сучасне музикознавство відзначає недостатню розробленість питання ролі традиційних ударних інструментів у цих жанрах. У наукових джерелах переважно розглядаються загальні аспекти китайського фольклору або вокально-інструментальні особливості, тоді як специфіка ударних інструментів у пісенних і танцювальних жанрах залишається недостатньо вивченою.

Постановка проблеми полягає у визначенні функціонального значення ударних інструментів у структурі китайської народної музики, їхнього впливу на ритмічну організацію, динаміку та художню виразність музичних творів. Особливо актуальним є виявлення того, як ударні інструменти інтегруються у сольні пісні, ансамблеву музику та танцювальні композиції, а також яку роль вони відіграють у формуванні жанрової специфіки та національної музичної самобутності.

Необхідність дослідження зумовлена потребою систематизації знань про функції традиційних ударних інструментів у китайській народній музиці та комплексного розуміння їх значення для музичної культури. Глибше вивчення цієї проблеми сприятиме відтворенню цілісної картини жанрових, тематичних і виконавських особливостей китайського фольклору та визначенню ролі ритмічних елементів у музичному мисленні народу.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали різноманітні зразки китайського народного музичного фольклору, включаючи сольні пісні, ансамблеві інструментальні твори, танцювальні композиції та традиційні ритуальні мелодії. Особлива увага приділялася творінням, у яких використано ударні інструменти, як у сольному, так і в ансамблевому виконанні. Крім того, у роботі опрацьовані наукові публікації з музикознавства, етномузикології та культурології, що висвітлюють історичний розвиток китайського фольклору, його жанрову структуру та виконавські традиції. Включено також описові та документальні джерела, що містять відомості про конструкцію та техніку гри на традиційних ударних інструментах.

Методологічно дослідження базується на комплексному поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів. Використано порівняльний метод для зіставлення різних пісенних і танцювальних жанрів, а також для виявлення спільних і відмінних рис у використанні ударних інструментів у різних регіонах і музичних традиціях Китаю. Застосовано структурний та функціональний аналіз для визначення ролі ударних інструментів у формуванні ритмічної організації, темпу та динамічної структури музичних творів.

Для вивчення виконавських аспектів використано етномузикологічний підхід, що передбачає опис техніки виконання, взаємодії вокалу та інструментального супроводу, а також функціонування ударних інструментів у ансамблевому контексті. Особливо застосовано

компаративно-історичний метод для простеження розвитку жанрових і тематичних особливостей пісень, що супроводжуються ударними інструментами, а також для визначення змін у музичній традиції протягом історії.

У дослідженні також використано елементи акустичного та ритмічного аналізу, що дозволяють виявити специфіку звукової палітри, тембрових особливостей і ритмічної структури ударних інструментів у сольних та ансамблевих композиціях. Такий комплексний методологічний підхід забезпечує можливість всебічного розгляду проблеми та визначення функціонального значення ударних інструментів у китайській народній музиці.

Результати дослідження. Китайський фольклор вирізняється багатством жанрів, які охоплюють сольне співоче виконання, інструментальні твори для малих ансамблів та танцювальні композиції. Сольні пісні можуть виконуватися як із супроводом традиційних народних інструментів, у тому числі ударних, так і без нього, що надає виконавцям широких можливостей для індивідуальної інтерпретації.

Тематика народних пісень надзвичайно різноманітна та тісно пов'язана з довіллям, повсякденним життям, обрядами та розвагами. З розвитком культури виникли трудові пісні, які супроводжували процеси рибальства, землеробства та інших видів праці, а також соціально-критичні твори, що висвітлювали несправедливість та жорстокість землевласників. Любовні та сімейні пісні розкривають міжособистісні відносини, емоції й інтимні переживання, а ліричні композиції дозволяють передати глибокі особисті почуття. Ігрові та гумористичні пісні відтворюють веселий, жартівливий настрій та комічні ситуації з життя. Особливе місце в культурі займають твори, присвячені символічним тваринам – дракону, феніксу, цилиню та черепаці, що мають міфологічне та культурне значення.

Виконавець найчастіше акомпанує собі на традиційних щипкових струнних інструментах, таких як цинь, піпа або саньсянь, а також на китайських цимбалах. Іноді акомпанемент здійснюється за допомогою ударних інструментів: барабанів особливої форми або дерев'яних дощочок (пайбань), що видають дзвінки, ритмічні звуки, підкреслюючи динаміку виконання. Народні пісні Китаю можуть виконуватися як від першої, так і від третьої особи. Монологічні твори від першої особи часто перетворюються на рольові композиції, де співак виступає як конкретний персонаж, що надає пісням драматургічності та інтерактивного характеру, про що свідчать назви творів, наприклад, «Скарга дівчини» чи «Голодний шлунок».

У давнину вокальне виконавство з акомпанементом як струнних, так і ударних інструментів виконувало освітню функцію. У період майже повної неграмотності населення феодального Китаю співаки-розповідачі, шошуди, були «живими книгами». У центральних регіонах вони супроводжували свої оповіді грою на барабанах, гонгах або китайських кастаньєтах, а на півдні – на хуцині чи піпі, розповідаючи народні легенди та переказуючи сюжети книг, створених на основі місцевих сказань.

Окрім монологічних творів, у народній музиці існують вокальні діалоги, які не можна назвати дуєтом у європейському сенсі, адже виконання зазвичай має унісонну форму. Проте такі пісенні діалоги стали джерелом для розвитку діалогічних форм у традиційному китайському театрі.

Танцювальні жанри Китаю відзначаються ще більшою різноманітністю та складністю. Кожна з 56 етнічних груп і національностей, що населяють країну, має власні танцювальні традиції. Найдавнішими відомими формами танцю є «танець лева» та «танець дракона». Дракон у китайській культурі символізує добрі сили, пов'язані з водною стихією, і його танець виконували у давнину в рамках ритуалів для закликання дощу. Походження танцю лева менш визначене, ймовірно, це запозичена форма, адже в Китаї леви не водяться. Танцювальні виступи з левами зазвичай мали комічний або побутовий характер, а не ритуальний.

Цікавою є вистава танцю лева, що організована в Харбіні у 1954 році: «Після початкових танців із барабанами, стрічками та факелами раптом з'явилися леви... П'ять дорослих левів і два левенята. У величезних масках і тулубах кожного лева ховалися по два акробати, а в кожному левеняті – хлопець десяти-дванадцяти років. Поява левів, супроводжувана оглушливими звуками гонга, була настільки несподіваною і вражаючою, що ми довго приходили до тями від подиву та захоплення. Леви бігали, скакали, змагалися між собою та ніжно облизували левенят, не виходячи з точного ритму танцю навіть на мить» [2, с. 55].

У виконанні «танцю лева» ударні інструменти відіграють центральну роль, формуючи ритмічну основу, визначаючи темп рухів танцюристів та підкреслюючи драматургію вистави. Вони створюють не лише акустичний супровід, а й своєрідну сценічну напругу, яка задає характер подій та настроїв глядачів. Подібну функцію ударні інструменти виконують у багатьох інших китайських танцях, де ритм є не просто музичним супроводом, а важливим структурним елементом композиції.

У танцювальному ансамблі використовуються різні види барабанів. Великі барабани, іноді діаметром понад метр, встановлюються на спеціальні візки і пересуваються у просторі сцени, підкреслюючи масштабні та урочисті моменти вистави [5, с. 90]. Маленькі барабанчики, навпаки, задають швидкий дробовий ритм і відзначають зміну темпу, синхронізуючи рухи танцюристів. Дерев'яні коробочки та дощечки, клацання яких нагадує кастаньети, створюють своєрідну звукову текстуру, яка підсилює ритмічну складність танцю та забезпечує відчуття легкості й граційності рухів.

Мідні інструменти – тарілки та гонги – надають композиції особливого звучання. Тарілки прорізають простір дзвінком, яскравим звуком, який привертає увагу слухачів і підкреслює кульмінаційні моменти виступу. Гонги, завдяки різним технікам удару та типам паличок, можуть видавати широкий спектр акустичних ефектів: удар м'якою паличкою створює глухий та протяжний

звук, а дерев'яною паличкою – високий, різкий і пронизливий тон [1]. Завдяки цим різним тембровим відтінкам ударам вдається не тільки відокремлювати певні частини танцю, але й передавати емоційний стан сцени, від тривоги до радості та урочистості.

У сюжетних танцях ударні інструменти виконують також функцію своєрідного драматургічного маркера. Наприклад, мідні тарілки часто передують виходу нової групи танцюристів або зміні сценічного епізоду, розмежовуючи частини вистави подібно до театральних дій. Це дозволяє глядачеві краще сприймати сюжетну структуру та виділяє ключові епізоди, створюючи ефект динамічного театального дійства.

Крім музичних і ритмічних функцій, ударні інструменти відіграють символічну роль. Вони підкреслюють характер персонажів, надають танцю урочистості або комічності, а у традиційних ритуальних виставах виступають засобом взаємодії з надприродними силами, наприклад, при виконанні танцю дракона, пов'язаного з проханням про дощ [6, с. 22]. Таким чином, ударні інструменти є не лише музичним супроводом, а й невід'ємною частиною естетичного та культурного змісту китайських танцювальних традицій, поєднуючи ритм, драматургію та символіку у єдине ціле.

Особливу роль у процесі розвитку традиційних ударних інструментів відіграв традиційний китайський оркестр, який має багатовікову історію розвитку та відзначається поступовим ускладненням складу, репертуару, а також функцій інструментів. Сучасні дослідники виділяють у цьому процесі кілька основних етапів: початковий період формування музичних колективів, етап активного розвитку та новітній етап, коли з'являються стандартизовані оркестрові системи.

Склад, масштаби та репертуар традиційних оркестрів дозволяють виділити різні типи музичних ансамблів: унісонні оркестри, камерні колективи, середні та великі національні оркестри, оркестри традиційної опери, балету та драматичних вистав, естрадні оркестри, а також релігійні колективи, зокрема даоські та буддиські [6, с. 12]. Кожен регіон Китаю має власні традиційні жанри, що спричинило появу специфічних інструментальних складів із унікальним репертуаром.

Репертуар китайських оркестрів залежить від інструментального складу і передбачає композиції для духових та ударних інструментів, для ударних, для струнних і духових, виключно для струнних, а також для ударних і духових інструментів разом. В ансамблях традиційної музики окремі інструменти могли виконувати як соло, так і функції акомпанементу. Так, у композиціях для духових інструментів вони виступають солістичними, тоді як у творах для ударних – формують ритмічну основу, підкреслюючи динаміку виконання.

Особливе значення ударних інструментів спостерігається у пекинській опері цзинцзюй («столичний спектакль») – синтетичному жанрі, що сформувався наприкінці XVIII – на початку XIX століття [3, с. 17]. Унікальність цзинцзюй полягає у поєднанні, на перший погляд, несумісних елементів: декламації та акробатики,

циркового мистецтва та бойових прийомів. Засобами вираження символічного змісту опери є пісенне виконання, музичний супровід, п'ять характерних амплуа персонажів, яскравий грим та костюми.

Музичну основу пекинської опери складають два мелодійні комплекси – сипі та ерхуан, що відображають протилежні емоційні полюси: радість і пристрасть з одного боку та смуток і скорботу – з іншого. Інструментальний супровід покладено на ансамбль, поділений на дві групи з різними функціональними завданнями. Струнні та духові інструменти беруть участь у світських, спокійних сценах, тоді як ударні інструменти акомпанують бойовим епізодам, поєдинкам та цирковим трюкам, створюючи драматичну напругу та ритмічну експресію, що підсилює театральний ефект вистави [4, с. 21].

У виконанні «танцю лева» ударні інструменти виконують центральну роль, визначаючи ритм, темп і характер рухів танцюристів. Великі барабани, іноді діаметром понад метр, пересуваються на спеціальних візках і підкреслюють урочисті моменти, тоді як маленькі барабанчики задають швидкий дробовий ритм, синхронізуючи рухи. Дерев'яні коробочки та дощечки, клацання яких нагадує кастаньети, створюють додаткову ритмічну текстуру. Мідні інструменти – тарілки та гонги – прорізають простір яскравим звуком і виділяють кульмінаційні епізоди. Залежно від техніки удару, звуки гонгів можуть бути глухими та тривалими або високими й різкими. У сюжетних танцях мідні тарілки відокремлюють один епізод від іншого, виконуючи функцію музичного роздільника, що полегшує сприйняття глядачем структури вистави.

Таким чином, традиційний китайський оркестр демонструє високу інтеграцію музики, театру та символіки, а ударні інструменти виконують не лише ритмічну функцію, а й ключову роль у створенні емоційної, драматичної та естетичної виразності вистави.

Висновки. Дослідження показало, що ударні інструменти відіграють ключову роль у розвитку китайської

народної музики та театральної культури. Вони не лише формують ритмічну основу пісенних і танцювальних жанрів, а й забезпечують виразність, драматургію та емоційне забарвлення виконання.

У сольних і монологічних піснях ударні інструменти підкреслюють динаміку та темп виконання, акцентують кульмінаційні моменти та створюють ритмічний каркас, що сприяє інтеграції музики. Вокальні діалоги та рольові композиції традиційного фольклору демонструють, що ударні інструменти можуть виконувати функцію не лише акомпанементу, а й активного драматичного засобу, підкреслюючи характери персонажів і відтінки сюжету.

У танцювальних жанрах, зокрема в таких складних формах, як «танець лева» та «танець дракона», ударні інструменти визначають ритмічну структуру та спрямовують рухи танцюристів. Великі барабани, дрібні ритмічні інструменти, дерев'яні дощечки та мідні тарілки створюють багатошарову акустичну тканину, що підкреслює зміни епізодів, драматичні кульмінації та символічний зміст танцю.

Особливе значення ударні інструменти мають у традиційних оркестрах та пекинській опері цзинцзюй, де вони формують окрему групу виконавців, яка супроводжує бойові сцени, акробатичні трюки та театральні дії. Взаємодія ударних із струнними та духовими інструментами створює унікальну синтетичну систему музично-театрального вираження, яка є характерною ознакою китайської народної та класичної сценічної музики.

Таким чином, роль ударних інструментів у китайській музичній культурі є багатогранною: вони виконують ритмічну, драматургічну, символічну та естетичну функції. Дослідження підкреслює необхідність подальшого вивчення специфіки використання ударних інструментів у різних жанрах народної музики та театру для збереження, популяризації та академічного осмислення традиційної музичної спадщини Китаю.

Література:

1. Лі Цзявей. Розвиток та еволюція барокової флейти та вивчення її історичної цінності. Ухань: Уханська консерваторія музики, 2017. 30 с.
2. Лю Ченхуа. Китайська музика в гуманітарному аспекті. Шанхай: Шанхайська музика, 2002. 100 с.
3. Ма Вей. Концепція форми в музиці Китаю і Європи: аспекти композиції та виконавства: автореф. дис... канд. мист. : 17.00.03. Одеса, 2004. 21 с.
4. Сан Сіюань. Тематичні тектонічні дослідження у китайських симфонічних музичних творах ХХ століття. Шанхай: Шанхайська консерваторія, 2005. 34 с.
5. Чжу Сиси. Народні традиції в контексті історії розвитку китайської інструментальної музики. Слобожанські мистецькі студії. 2023. Вип. 3, С. 89–92.
6. Ян Мін'якан. Народні пісні і танці в Китаї. Пекин: «Народна музика». 1996. 323 с.

References:

1. Li Jiawei (2017). The development and evolution of the baroque flute and the study of its historical value. Wuhan: Wuhan Conservatory of Music [in China].
2. Liu Chenghua (2002). Chinese music in the humanitarian aspect. Shanghai: Shanghai Music [in China].
3. Ma Wei (2004). The concept of form in the music of China and Europe: aspects of composition and performance: Odessa: ONMA [in Ukrainian].
4. San Siuan (2005). Tematychni tektonichni doslidzhennia u kytajskikh symfonicnykh muzychnykh tvorakh XX stolittia. Shankhai: Shankhaiska konservatoriia, [in China].

5. Zhu Sisi. (2023). Narodni tradytsii v konteksti istorii rozvytku kytaiskoi instrumentalnoi muzyky [Folk traditions in the context of the history of the development of Chinese instrumental music]. Slobozhanski mystetski studii. Vyp. 3, S. 89–92 [i in Ukrainian].

6. Yan Minkan (1996). Narodni pisni i tantsi v Kytai [Folk songs and dances in China]. Pekyn: «Narodna muzyka». [in China].

Дата першого надходження статті до видання: 26.03.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026